

„БЛИСКО ИНОСТРАНСТВО“ У ИНТЕГРАЦИОНИМ ИНИЦИЈАТИВАМА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ: СЛУЧАЈ ЕВРОАЗИЈСКЕ ЕКОНОМСКЕ УНИЈЕ

Сажетак: Постсовјетски простор припада сфери традиционалних и виталних интереса Русије. Очување утицаја у државама насталим на простору некадашњег Совјетског Савеза, један је од основних спољнополитичких приоритета Руске Федерације. Због тога је ова земља до сада покренула бројне иницијативе за интеграцију у свом „блиском иностранству“. Међутим, оне нису постигле значајан успех и већим делом су остали скуп декларативних принципа и циљева. Разлози за њихов неуспех укључују страх од руске доминације и контроле, као и нарушене односе међу државама чланицама. Последњи у низу покушаја повезивања Русије са државама „блиског иностранства“ је Евроазијска економска унија, која је основана 2015. године како би се, успостављањем ближе економске сарадње и интеграције држава чланица, постигао већи просперитет региона. Рад анализира развој, концепт и основне принципе, као и тренутне резултате Евроазијске економске уније. ЕЕУ је, за разлику од претходних покушаја интегрисања, постигла одређени напредак, али се постављају питања у којој мери ће она бити успешнији пројекат, да ли ће бити у могућности да оствари задате циљеве, који су највећи изазови на том путу, и какве су јој перспективе. При томе се указује на унутрашње слабости ове иницијативе у контексту утицаја руских интереса у региону, тренутне ситуације у државама чланицама, непропорционалности њихове економске и политичке снаге, као и општег међусобног неповерења које је појачано украјинском кризом. Разматрају се и спољни изазови даљем развоју ЕЕУ, попут утицаја

---

¹ Ана Јовић-Лазич научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, anajoviclazic@gmail.com и Ивона Лаћевац научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд.

Рад представља део научног пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивање положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179029).

санкција које је Запад увео Руској Федерацији због анексије Крима, места и улоге других иницијатива у региону, као што су Источно партнерство ЕУ и кинеска иницијатива „Појас и пут“.

Кључне речи: Руска Федерација, „блиско иностранство“, постсовјетски простор, регионалне интеграције, Евроазијска економска унија, Казахстан, Белорусија, Јерменија, Киргистан, Европска унија, Кина

1. ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Актуелност проучавања теме огледа се у пажњи коју истраживачи улажу у анализу политике Руске Федерације према „блиском иностранству“ и у том контексту њеног настојања да поново повеже постсовјетски простор. Бројни и неуспешни покушаји регионалног интегрисања на овом простору пружају прилику да се сагледају фактори који су на то неповољно утицали и утврде препреке у овом процесу. Обично се оцењује да су они покретани на иницијативу Русије како би, пре свега, ојачали њену регионалну хегемонију и повећали „геополитички простор“.² С друге стране, постоје и анализе које ово питање разматрају, пре свега, узимајући у обзир историјско наслеђе и специфичности постсовјетских држава.³

Пошто је искуство Европске уније коришћено за формирање Евроазијске економске уније, нека истраживања упоређују две интеграције и указују на њихове разлике. Међутим, треба имати на уму да се ЕЕУ и ЕУ разликују како због другачијих историјских околности њиховог настанка, тако и због чињенице да се државе на постсовјетском простору суочавају са бројним економским и политичким проблемима. Неки аутори ЕЕУ виде као напор Москве да понуди суседима алтернативу Источном партнерству, као ривалском пројекту ЕУ. У

---

² Ksenia Kirkham, „The formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?“, *Journal of Eurasian Studies*, No. 7, 2016; David Svarin, „The construction of ‘geopolitical spaces’ in Russian foreign policy discourse before and after the Ukraine crisis“, *Journal of Eurasian Studies*, Vol 7, Issue 2, 2016; Laurynas Jonavicius, Laure Delcour, Rilka Dragneva and Kataryna Wolczuk, „Russian Interests, Strategies, and Instruments in the Common Neighbourhood“, *EU-STRAT Working Paper*, No. 16, March 2019, Berlin, <http://eu-strat.eu/wp-content/uploads/2019/03/EU-STRAT-Working-Paper-No.-16.pdf>.

³ Andrei Skriba, „Russian Strategy towards the Post-Soviet Space in Europe: Searching for Balance between Economy, Security, and Great Power Attractiveness“, *Strategic Analysis*, Vol. 40, 2016, Issue 6: Russia in Global Affairs, pp. 604-618.

складу с тим, они предвиђају геополитичко надметање између Европске уније и Евроазијске економске уније за утицај у „заједничком суседству“.⁴

Постоје и истраживања која анализирају у којој је мери Евроазијска економска унија ривалски пројекат кинеској иницијативи „Појас и пут“. При томе се указује на опасност да би кинеска иницијатива током времена могла угрозити функционисање и даљи развој Евроазијске економске уније, с обзиром на то да Москва и Пекинг имају економске и стратешке интересе у државама централне Азије и Источне Европе.⁵ С друге стране, постоје аутори који сматрају да је руско-кинеска конкуренција мало вероватна, имајући у виду да ове земље имају различите циљеве у региону. Наиме, Русија је заинтересована за стварање сфере утицаја на постсовјетском простору како би ојачала свој статус и регионално вођство, док је Кина заинтересована за даљи економски раст и глобално јачање, пре свега, свог економског утицаја.⁶ Постоје и мишљења да се руска и кинеска иницијативе допуњују, а не међусобно супротстављају, као и да би било корисно спојити ова два пројекта, што је управо оно што је, реагујући на промене у свету, предложила Русија – Велико евроазијско партнерство.⁷

2. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Процес интеграција на постсовјетском простору је сложен и вишеслојан феномен. То је, пре свега, резултат чињенице да ове државе имају заједничку историју због које деле изазове и отворена питања која могу да се решавају само блиском сарадњом, ако не и интеграцијом. Истовремено, у основи ових иницијатива налазе се важна политичка и геополитичка питања која су кључни мотив за интеграцију. Због тога се интеграциони аранжмани које је покренула Русија могу посматрати и као средство за очување и обнову доминантног утицаја на постсовјетском

---

⁴ Nicu Popescu, „Eurasian Union: The Real, the Imaginary and the Likely“, *Chaillot Paper*, No. 132, 2014.

⁵ Golam Mostafa, Monowar Mahmood, „Eurasian Economic Union: Evolution, challenges and possible future directions“, *Journal of Eurasian Studies*, No. 9, 2018, p. 170.

⁶ Marcin Kaczmarek, „Two Ways of Influence-building: The Eurasian Economic Union and the One Belt, One Road Initiative“, *Europe-Asia Studies*, Vol. 69, Issue 7, 2017, pp. 1027-1046.

⁷ Timofey Bordachev, Andrei Skriba, Anastasiia Kazakova, „Institutions for a Peaceful Eurasia“, *International Organisations Research Journal*, Volume 11, Number 2, 2016, pp. 24-39(16); Yongquan Li, „The greater Eurasian partnership and the Belt and Road Initiative: Can the two be linked?“, *Journal of Eurasian Studies*, No. 9, 2018, pp. 94-99.

простору, како економског, тако и где је то могуће, политичког, посебно у области спољне политике и безбедности.

Треба имати на уму да на односе Руске Федерације и држава „блиског иностранства“ у великој мери утиче перцепција Кремља када је у питању тумачење историје и места Русије у свету. Приказивање руске величине као природног стања постаје све израженије у званичном дискурсу од када је Владимир Путин постао председник. Истовремено, он је тежио ка кохерентној и прагматичној спољној политици са јасно дефинисаним приоритетима и добро структурисаним интересима. Тако се, препознајући ограничења расположивих ресурса Русије, Кремљ „окренуо“ ка најближем окружењу. Од раних 2000-их па надаље Русија се залагала за проактивнију политику према државама у свом непосредном суседству. Путин је промовисао интеграцију и заједничке вредности и интересе који потичу из заједничке прошлости и садашњости.⁸

У обраћању Федералној Скупштини Руске Федерације, 25. априла 2005, Путин је изјавио да је „распад Совјетског Савеза био највећа геополитичка катастрофа века“.⁹ Пет година касније, Путин је поново коментарисао распад СССР-а рекавши да „онај ко не жали због тога нема срца“, као и да „свако ко жели да обнови Совјетски Савез у његовом претходном облику нема памети“.¹⁰ Дакле, иако је Русија последњих година интензивирала напоре да обезбеди свој утицај на постсовјетском простору, и чини то све више јачањем мултилатералних регионалних организација, било би погрешно посматрати ове напоре као покушај обнове Совјетског Савеза. Првенствено се ради о тежњи Руске Федерације да одржи што бољу контролу над дешавањима у свом суседству и да осигура да оно остане унутар руске сфере утицаја.

Ово поглавље разматра природу интеграционих процеса на постсовјетском простору, уз посебан осврт на Евроазијску економску унију. При томе се узимају у обзир специфичности спољне политике Русије према „блиском иностранству“, у чијој основи се налазе сложени безбедносни, економски, геополитички, регионални, али и културни и идентитетски интереси који се одражавају кроз кохерентну државну

---

⁸ Nataliia Donchenko, „The Variation in Russia’s Foreign Policy in Near Abroad After the Disintegration of the USSR“, CUNY Academic Works, New York, 2017, pp. 40-49.

⁹ „Послание Федеральному Собранию Российской Федерации“, 25 апреля 2005 года, Москва, Кремль, <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>.

¹⁰ „Путин: Кто не жалеет о распаде СССР, у того нет сердца“, 16.12.2010, *Аргументы и Факты*, <https://aif.ru/politics/world/251189,07/07/2019>.

стратегију. У том контексту се садржајно анализирају кључни документи Руске Федерације у области спољне политике, који су важни за разумевање њених стратешких приоритета и општег приступа међународним односима, као и за креирање руске политике према постсовјетском простору.

Посебна пажња посвећена је Евроазијској економској унији која је основана 2015. како би се Русија и државе „блиског иностранства“, користећи постојеће економске везе унутар постсовјетског простора, интегрисале у нови економски ентитет. Иако је, пре свега, економска интеграција, Евроазијска економска унија се не може посматрати само као економски пројекат, већ се мора узети у обзир и њена геополитичка димензија. Тако ће се боље сагледати не само њене основне карактеристике, већ и односи између држава чланица и перспективе њеног даљег развоја. При томе би требало имати у виду да је овај пројекат одувек био под контролом и вођством Русије, како због величине територије, тако и због њене историјске, економске и политичке тежине у региону и свету.

Међутим, положај Русије у постсовјетској Еврозији је и даље неизван и условљен интересима других земаља и региона, као и понашањем значајних спољних актера. Истовремено, напори Русије да ојача везе са суседима утичу на њен међународни положај и односе са Западом и Кином. Ово отвара питања да ли ће Евроазијска економска унија бити дугорочно одржива, да ли је суверенитет држава чланица адекватно заштићен и колика је, у контексту сукоба, нестабилности и конкуренције моћи и утицаја на постсовјетском простору, способност Русије да се афирмише и делује као кључни фактор у региону?

3. ПОЛИТИКА И ИНТЕРЕСИ РУСИЈЕ У ДРЖАВАМА „БЛИСКОГ ИНОСТРАНСТВА“

Русија показује јасан интерес за регион са којим је некада била снажно повезана. Напори Русије да одржи и ојача политички, економски и војни утицај у постсовјетским државама потичу из њених безбедносних, економских, културних и идентитетских интереса, као и тежњи за очувањем и јачањем регионалног и глобалног утицаја.¹¹

---

¹¹ За потребе овог рада под термином „блиско иностранство“ подразумевамо све државе, које су у окружењу Русије, а настале су на територији некадашњег Совјетског Савеза, са изузетком три балтичке републике. То су: Јерменија, Грузија, Азербејџан, Белорусија, Молдавија, Украјина, Казахстан, Киргистан, Тацикистан, Туркменистан и Узбекистан.

Узимајући у обзир ове интересе можемо боље да разумемо руску политику „блиског иностранства“ која, између осталог, укључује и разне регионалне организације, које би требале да очувају и ојачају њено вођство и утицај у региону.

Када су у питању руски *безбедносни интереси* на постсовјетском простору, морамо имати на уму да је, стратешки гледано, Русија увек показивала тенденцију да се окружује „тампон зонама“ како би се заштитила од инвазија и спољних нестабилности. У овом контексту, интерес Руске Федерације за суседство последица је бриге за националну безбедност, тј. забринутости да би угрожавањем њеног утицаја у државама „блиског иностранства“ била угрожена својеврсна баријера између Русије и могућих непријатеља. Поред тога, највећа претња интересима и пограничној безбедности Русије види се у постојању и могућим ескалацијама оружаних сукоба у близини њених граница, као и у нерешеним граничним питањима са неколико суседних држава.¹² Такође, Русија има врло негативан став према даљем ширењу НАТО-а, посебно на њене суседе, јер то доживљава као директну претњу националној безбедности. Након што су, на самиту НАТО, одржаном у Букурешту априла 2008. године, САД и Пољска позвале да се Грузији и Украјини дозволи да се придруже акционим плановима за чланство, Путин је упозорио да би то довело до њихове поделе. Због противљења више држава, на челу са Немачком и Француском, Грузији и Украјини нису понуђени акциони планови. Након састанка Савета НАТО-Русија у Букурешту, Путин је изјавио да је појава војног блока на границама Русије „директна претња“, а затим је цитирао Бизмарка указујући да је он рекао да „нису важне намере, већ потенцијали“.¹³ У настојању да одговори на ширење НАТО-а, Русија је развила алтернативну војну алијансу – Организацију уговора о колективној безбедности (ОУКБ). Русија ОУКБ види као инструмент који би требало да јој омогући својеврсну геополитичку доминацију на постсовјетском простору, имајући у виду да чланице морају да координишу спољну политику, као и да заједничке изјаве често одражавају руске међународне ставове. То је због чињенице да ОУКБ-ом доминира Русија, чије су војне снаге

---

¹² „Стратегија националној безбедности Российской Федерации до 2020 года“, Утврђена Указом Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. № 537, <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>, 05/07/2019.

¹³ „В Бухаресте прошла пресс-конференция по итогам заседания Россия-НАТО“, 4 апреля 2008, https://www.1tv.ru/news/2008-04-04/193387-v_buhareste_proshla_press_konferentsiya_po_itogam_zasedaniya_rossiya_nato, 10/07/2019.

далеко надмоћније од снага других држава чланица. Штавише, од оснивања, генерални секретар ОУКБ-а је руски генерал, док су сталне структуре организације смештене у Москви.¹⁴ Русија, такође, не планира да се одрекне војног присуства у државама „блиског иностранства“ јер је, поред геостратешког значаја, оно важно политичко средство за директан утицај на регион.

Када су у питању руски *енергетски и економски интереси* на постсовјетском простору, треба имати на уму да су они нераздвојни од чињенице да традиционално постоји висок степен међузависности у овим областима. Штавише, постојећа енергетска и транспортна инфраструктура која повезује Русију и државе „блиског иностранства“ потиче углавном из времена СССР-а. Такође, економије ових држава су компатибилне јер се заснивају на подели рада из совјетског периода. Од великог економског значаја за државе бившег СССР-а су и дознаке које стижу од грађана који су на привременом раду у Русији.¹⁵ Русија је уверена да данашња економска ситуација у свету, оличена у финансијској кризи 2008. године, захтева још снажнију економску интеграцију на постсовјетском простору, која би била део настојања да се глобални финансијски простор подели на регионалне структуре са конкурентним тарифама и нецаринским ограничењима. Тако се у последњој Стратегији националне безбедности Русије из 2015. наводи да „регионални и субрегионални трговински и други економски споразуми постају једно од најважнијих средстава за заштиту од криза“, тако да би и у том контексту требало посматрати и Евроазијску економску унију.¹⁶

Када су у питању *културолошки и идентитетски интереси*, требало би имати на уму да се руска политика према државама на постсовјетском простору, такође, заснива на њеном идентитету велике силе и цивилизацијског центра. У спољнополитичком концепту из 2016. наведено је да ће Русија наставити да развија сарадњу са државама

---

¹⁴ „Russia’s national security strategy and military doctrine and their implications for the EU“, January 2017, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf, 14/07/2019.

¹⁵ Ана Јовић-Лазич, *Односи између Европске уније и Руске Федерације: крај XX и почетак XXI века*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2015, стр. 216-217.

¹⁶ „Стратегија национальной безопасности Российской Федерации, Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 г. N 683, Указ Президента РФ от 31.12.2015, N 683“, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_191669/, 17/08/2019.

чланицама ЗНД-а ради очувања заједничког културно-историјског наслеђа, као и да ће се посебна пажња посветити сународницима који живе у окружењу и активно радити на побољшању норми и прописа који се односе на заштиту њихових интереса у области културе, образовања, као и језичких, социјалних, радних, и других права и слобода.¹⁷ Стратегија националне безбедности из 2015. године каже да посебан допринос јачању националне безбедности у културној сфери треба дати примени државне политике употребе руског језика као, између осталог, „основе развоја интеграционих процеса на постсовјетском простору“. У том контексту, како се истиче, Русија ће наставити да спроводи програме подршке руском језику и култури у државама чланицама ЗНД-а „како би убрзала процесе евроазијске интеграције“.¹⁸

Коначно, посебна улога Русије у државама „блиског иностранства“ и њена способност да економски, политички и војно утиче на њих, сматрају се пресудним за *јачање руског међународног значаја*. У том контексту, Русија различите интеграције у постсовјетском простору посматра као средство за заштиту својих интереса и пројектовање утицаја на регионалном и глобалном нивоу. Чињеница да је Русија незадовољна стањем и својим положајем у међународним односима постала је очигледна током говора председника Путина на Минхенској безбедносној конференцији 2007. године. Путин је овом приликом изјавио да су се САД превише геополитички растегле, као и да нема разлога за сумњу да ће се економски потенцијал нових центара глобалног економског раста претворити у политички утицај и ојачати мултиполарност.¹⁹ У спољнополитичком концепту Русије из 2013. наводи се да је свет на прелазу из униполарног у мултиполарни поредак, док се у последњем спољнополитичком концепту из 2016. наводи да „покушаји западних сила да задрже своје позиције у свету (...), као и вођење политике којом настоје да зауставе алтернативне центре моћи,

---

¹⁷ „Foreign Policy Concept of the Russian Federation, approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016, 1 December 2016“, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkV6BZ29/content/id/2542248,17/08/2019.

¹⁸ „Стратегија национальной безопасности Российской Федерации, Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015“, op. cit.

¹⁹ „Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, February 10, 2007“, Munich, President of Russia, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034,14/09/2019>.

доводе до све веће нестабилности у међународним односима и турбуленција на глобалном и регионалном нивоу". Затим се закључује да је кључни тренд постала „борба за превласт у обликовању кључних принципа будућег међународног система”.²⁰ Дакле, јасно је речено да је циљ Русије да учврсти своју позицију једног од центара у новом мултиполарном систему и активно утиче како на глобалну ситуацију, тако и на развој догађаја у постсовјетском простору. Русија је, са већином земаља бившег СССР-а, тежила успостављању и развоју таквих веза и сарадње које би јој омогућиле утицај на њихову унутрашњу и спољнополитичку оријентацију. Дакле, иако је званично признала независност бивших совјетских држава, Руска Федерација прихвата суверенитет својих суседа само ако њихова политика није у супротности с руским националним интересима и њеним захтевима за регионалном доминацијом. Тако је Русија предузимала различите акције како би уклонила западни утицај у државама „блиског иностранства”, а оне које су одлучиле да ближе сарађују са Западом на неки начин је казнила.²¹

4. „БЛИСКО ИНОСТРАНСТВО“ У СПОЉНОПОЛИТИЧКИМ ДОКУМЕНТИМА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

Основни принципи руске спољне политике наведени су у националним безбедносним стратегијама и у спољнополитичким концептима Руске Федерације. Пажљиво читање ових докумената може

---

²⁰ „Foreign Policy Concept of the Russian Federation, approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016”, op. cit.

²¹ Како примећује Елиас Готз, Русија је последњих година постала све асертивнија а, понекад, и агресивна у односима са државама „блиског иностранства”. Поред анексије Крима и учешћа у сукобима у источној Украјини, Русија је ушла у петодневни рат са Грузијом, прекидала снабдевање енергентима суседних држава, мешала се у њихову унутрашњу политику, јачала је војно присуство изградњом нових база у Белорусији, Киргистану и Таџикистану и вршила економски притисак на државе „блиског иностранства” да се придруже организацијама које предводи Русија, као што су ОУКБ и Евроазијска економска унија. Elias Götz, „Putin, the State, and War: The Causes of Russia’s Near Abroad Assertion Revisited”, *International Studies Review*, No. 19, 2017, p. 228. О овим темама видети више у: Ana Jović-Lazić, „Relations between Russia and Georgia and conflicts in South Caucasus”, *Neighbour and Neighbourhood*, Daisake Furuya and Ryoji Momose (eds.), Research Institute for World Languages (RIWL), Osaka University, Japan, 2010, pp. 181-194; Ana Jović-Lazić and Ivona Lađevac, „Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World”, *Social and economic problems and challenges in the contemporary world*, Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds.), Doshisha University, Japan and Institute of International Politics and Economics, Belgrade, pp. 112-141.

помоћи у превазилажењу неразумевања руске спољне политике. Осим што сугеришу да ће Русија бити активнија у међународним односима, показују да је даљи развој односа сарадње и интеграције са државама постсовјетског простора од великог значаја за ову земљу. Кључни утицај у овом региону није само питање престижа, већ и начин да Русија обезбеди стабилност у „блиском иностранству“, где има значајне националне интересе. У том смислу, Русија посвећује посебну пажњу организацијама и структурама које доприносе евроазијским интеграционим процесима као што су Заједница Независних Држава, Евроазијска економска унија и Организација уговором о колективној безбедности.

Спољнополитички концепт Руске Федерације усвојен 2016. године, као и претходни из 2008. и 2013, има посебно поглавље које утврђује „регионалне приоритете“ руске спољне политике. У њему се наводи да спољнополитички приоритети земље укључују развој билатералне и мултилатералне сарадње са државама чланицама ЗНД и даље јачање интеграционих структура на овом простору. Наглашена је и спремност Русије да прошири стратешку сарадњу са Белорусијом у оквиру Савезне државе ради постизања свеобухватне интеграције.²² Јачање Евроазијске економске уније види се као питање од изузетног значаја за руску спољну политику. Ова организација би, између осталог, требало да „убрза стабилан развој, технолошку модернизацију и сарадњу, конкурентност држава чланица и побољша животни стандард грађана“.²³ Поред тога наводи се да је ЕЕУ „заснована на универзалним принципима интеграције и осмишљена да игра важну улогу у хармонизацији интеграционих процеса у Европи и Еврозији“. Даље се оцењује да је ОУКБ један од кључних елемената модерног система безбедности на постсовјетском простору. У том контексту, један од приоритета је трансформација ове организације у универзалну међународну организацију која је способна да се носи са актуелним изазовима и претњама, под све већим притиском различитих глобалних и регионалних фактора у зони одговорности ОУКБ-а и у суседним регионима. У том циљу, Русија ће, како се наводи, допринети развоју ОУКБ-а као кључног инструмента за одржавање стабилности и

---

²² О пројекту изградње Савезне државе Русије и Белорусије бидети више у: Ана Јовић-Лaziћ, „Русија и Белорусија – од saveza до savezne државе“, *Међудржавни форуми за сарадњу у Европи: упоредни модели*, Dragan Ђукановић (прir.), Institut за међународну политику и привреду, Beograd, 2007, str. 68-97.

²³ „Foreign Policy Concept of the Russian Federation, approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016, 1 December 2016“, op. cit.

безбедности у региону, фокусирајући се на јачање механизма за брзо реаговање, мировне капацитете и побољшање координације спољне политике држава чланица. Такође се наглашава да ће Русија задржати активну улогу у решавању политичких и дипломатских сукоба у ЗНД-у. Приоритет је безбедносна сарадња са државама ЗНД-а, укључујући напоре у борби против заједничких изазова и претњи, пре свега међународног тероризма, транснационалног криминала и илегалних миграција.²⁴ Дакле, ОУКБ се сматра значајним инструментом за реализацију и заштиту руских безбедносних интереса на регионалном и међународном нивоу.

Последња стратегија националне безбедности усвојена крајем 2015. године, као и претходна усвојена 2009. године, наводе да је билатерална и мултилатерална сарадња са државама „блиског иностранства“ један од кључних спољнополитичких приоритета Русије. Поред тога, наглашава спремност за даљи развој потенцијала регионалног и интегрисања и сарадње на постсовјетском простору, како унутар самог ЗНД-а, тако и у оквиру ОУКБ, ЕЕУ и Савезне државе Русије и Белорусије. То би, како се тврди, требало да допринесе стабилности укупне ситуације у региону. Даље се наводи да је Русија посвећена даљем развоју ОУКБ-а и његовој трансформацији у универзалну међународну организацију која ће бити у стању да се суочи са регионалним изазовима и претњама војно-политичког и војно-стратешког карактера, као и претњама у информационој сфери. У овом документу пажња је посвећена и оснивању ЕЕУ чиме је, како се истиче, започела нова фаза интеграције на евроазијском простору која би, како се истиче, требало да обезбеди стабилан развој, свеобухватну модернизацију и сарадњу, као и да унапреди конкурентност привреда њених чланица и подигне животни стандард становништва. Сукоб у Украјини и касније погоршање односа између Русије и Запада такође су оставили свој траг на руским стратешким спољнополитичким и безбедносним документима. У том контексту занимљиво је приметити да руска стратегија националне безбедности наводи да „став Запада, који има за циљ да се супротстави интеграционим процесима и створи жаришта напетости у евроазијском региону, има негативан утицај на остваривање руских националних интереса“.²⁵ Дакле, Запад је означен као кључна препрека за остварење

---

²⁴ Ibidem

²⁵ „Стратегија национальной безопасности Российской Федерации“, *op. cit.*

руских амбиција у бившим совјетским републикама, јер не води довољно рачуна о њеном статусу и посебним интересима у региону.

5. ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ НА ПОСТСОВЈЕТСКОМ ПРОСТОРУ И ОСНИВАЊЕ ЕВРОАЗИЈСКЕ ЕКОНОМСКЕ УНИЈЕ

Распад Совјетског Савеза 1991. године довео је до далекосежних геополитичких промена, које су биле најочигледније на простору бившег Совјетског Савеза. Суочена са огромним изазовом, званична Москва признала је независност свих некадашњих република СССР-а у њиховим административним границама из совјетске ере, а као резултат тога више милиона Руса остало је у новонасталим државама. Имајући у виду да је Руска Федерација најснажнија од свих држава насталих на простору СССР-а, то јој је омогућило да развије алтернативни план и са државама „блиског иностранства“ изгради нове пројекте сарадње који би укључили свеобухватне економске, политичке и безбедносне односе. То је било од изузетног значаја за Русију, јер се она суочила са различитим политичким и економским и безбедносним тешкоћама, док су етнички и верски спорови претили да дестабилизују делове постсовјетског простора уз опасност да се прелију на њену територију.

Прва иницијатива за повезивање и сарадњу бивших совјетских република покренута је готово истовремено са распадом самог Совјетског Савеза. Лидери Русије, Украјине и Белорусије су 8. децембра 1991, потписали декларацију којом су одлучили о престанку постојања Совјетског Савеза, као и споразум о оснивању Заједнице Независних Држава (ЗНД) који је био отворен за све новонастале државе. На самиту одржаном у Алма-Ати 21. децембра исте године, лидери некадашњих република СССР-а, осим три балтичке државе и Грузије, потписали су Декларацију у којој се наводи да ЗНД-а није „ни држава нити наддржавна структура“, као и да ће се сарадња чланица „одвијати у складу са принципом једнакости кроз координационе институције формиране на паритетној основи“.²⁶ ЗНД своје активности обавља на основу Повеље, коју је усвојио Савет шефова држава 22. јануара 1993. године, којом су прописани циљеви и принципи Заједнице и права и

---

²⁶ „The Alma-Ata Declaration, signed by eleven heads of state on December 21, 1991“, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/3825~v~Declaration_d_Alma-Ata.pdf, p. 1.

обавезе држава чланица.²⁷ Међутим, ЗНД није била довољно успешна интеграција, а више закључених споразума остало је нереализовано. Томе су допринели регионални ратови, политичке и идеолошке тензије и сукоби између држава чланица. Због тога се ЗНД суочила са недостатком међусобног поверења и посвећености њених држава чланица.²⁸ Неуспех ЗНД-а није обесхрабрио Русију да, кроз мултилатералне структуре и међудржавне институције унутар ње, настоји очува кохезију бивших совјетских република и водећу улогу у остваривању њихових безбедносних, енергетских, економских и других интереса. Због тога се ЗНД може посматрати као предуслов за све будуће покушаје формирања регионалних савеза унутар постсовјетског простора са ужим и специфичнијим фокусом.

Тако је маја 1992, у оквиру ЗНД-а, закључен Уговор о колективној безбедности који, између осталог, предвиђа и заједнички одговор у случају напада на било коју земљу потписницу. На основу овог документа 2002. године основана је Организација уговора о колективној безбедности, по узору на НАТО, и као таква би требало да представља својеврстан гарант безбедности на постсовјетском простору, на челу са Русијом. Иако ова организација још увек није постала ефикасан безбедносни савез као што је НАТО, редовно се одржавају заједничке војне вежбе и, што је најважније, Русија или било која друга чланица има право вета на успостављање нових страних војних база у државама чланицама.²⁹ Такође,

---

²⁷ Чланице ЗНД-а данас су: Русија, Казахстан, Белорусија, Молдавија Азербејџан, Јерменија, Киргистан Таџикистан и Узбекистан, статус придруженог члана има Туркменистан. Као основни циљеви ЗНД-а наводе се, између осталог, координација спољнополитичких активности, сарадња у формирању и развоју заједничког економског простора, заједничко европско и евроазијско тржиште и царинска политика, као и сарадња у области политике одбране и заштите спољних граница. Поред тога, као циљ ЗНД-а наводи се и формирање заједничког економског простора на основу тржишних односа и слободног кретања робе, услуга, капитала и радне снаге. Article 4 and Article 19 „Charter of the Commonwealth of Independent States (with declaration and decisions)“, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201819/volume-1819-I-31139-English.pdf>, 17/08/2019.

²⁸ Иако се ефикасност ЗНД-а може различито оценити док се, како је изјавио сам В. Путин, о њеним унутрашњим проблемима и неиспуњеним очекивањима може бескрајно разговарати, за Русију је она „остала неопходан механизам за окупљање ставова и развијање заједничког становишта о кључним проблемима с којима се суочава регион“. „Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня“, *Известия*, 3 октябрия 2011, <https://iz.ru/news/502761#ixzz1s03GRcgw>, 29/07/2019.

²⁹ Поређења ОУКБ са НАТО подстакнута су сличностима у одређеним агендама и функцијама двеју организација. Међутим, по свим институционалним и оперативним стандардима НАТО је далеко снажнији од ОУКБ.

у оквиру ЗНД-а септембра 1993. године потписан је први важнији економски споразум чији је основни циљ био да се, формирањем зоне слободне трговине, царинске и валутне уније, створи јединствена економска зона.³⁰ Неки од елемената овог споразума примењени су у Споразуму о царинској унији из 1995. године, који је требало да уклони препреке слободној економској сарадњи држава потписница, како би се осигурала слободна трговина и фер конкуренција. Настојања да се успостави ближа сарадња, која ће се заснивати на обједињавању законодавног оквира и хармонизацији процеса економског реструктурирања, довела су до стварања Евроазијске економске заједнице 2000. године.³¹ Русија, Белорусија, Казахстан и Украјина потписале су Споразум о успостављању јединственог економског простора 2003. године, док је четири године касније, потписан и Споразум о стварању Јединствене царинске територије и успостављању Царинске уније Русије, Белорусије и Казахстана. Унутрашње граничне контроле над кретањем робе укинута су 2011. године, а јануара наредне године потписан је Споразум о стварању јединственог економског простора. Овај споразум имао је за циљ да обезбеди законски оквир за усклађивање економских и трговинских политика држава потписница, омогући слободно кретања не само робе, већ и услуга, капитала и радне снаге и тако створи предуслове за даљи развој интеграције. Споразум о Евроазијској економској унији, којим је предвиђено да Царинска унија прерасте у ЕЕУ, потписали су Русија, Казахстан и Белорусија маја 2014. године у Астани. Његовим ступањем на снагу 1. јануара 2015. званично је основана Евроазијска економска унија као дубља регионална економска интеграција, која се у многим аспектима разликује од својих претходница.³²

---

³⁰ Ана Јовић-Лазичић, *Односи између Европске уније и Руске Федерације: крај XX и почетак XXI века*, op. cit., стр. 210.

³¹ Уговор о Евроазијској економској заједници потписан је 2000. године, а ступио је на снагу годину дана касније након што су га ратификовале све државе чланице: Русија, Казахстан, Белорусија, Киргистан, и Таџикистан.

³² *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*, Eurasian Economic Commission, Library of Eurasian Integration, Moscow, [eurasiancommission.org/ru/Documents/Брошюра%20Цифры%20и%20факты%20ит%20\(Англ\).pdf](http://eurasiancommission.org/ru/Documents/Брошюра%20Цифры%20и%20факты%20ит%20(Англ).pdf), 09/07/2019.

6. ЕВРОАЗИЈСКА ЕКОНОМСКА УНИЈА: ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР

Концепт Евроазијске уније први је поменуо председник Казахстана Нурсултан Назарбајев марта 1994. године у говору одржаном на московском државном универзитету „Ломоносов“.³³ Међутим, он је тек заживео када је Русија стала иза њега. Тако је, објашњавајући визију и циљеве Евроазијске уније, Владимир Путин октобра 2011. године објаснио да је реч о пројекту који „представља историјску прекретницу“ ... „за све државе на постсовјетском простору.“³⁴ Поред тога, навео је да ће се приликом њеног оснивања узимати у обзир „искуства ЕУ и других регионалних асоцијација“, као и да се нуди „модел снажне наднационалне асоцијације која може постати један од полова модерног света и истовремено играти улогу ефикасне ‘везе’ између Европе и динамичног азијско-пацифичког региона“. Он је такође истакао да верује да ће Евроазијска унија сарађивати „са другим кључним играчима и регионалним структурама – попут ЕУ, САД, Кине, АПЕЦ-а“ како би се „осигурала одрживост глобалног развоја“. Даље закључује да „економски логичан и уравнотежен систем партнерства између Евроазијске уније и ЕУ може створити стварне услове за промену геополитичке и геоекономске конфигурације целог континента и имати несумњиво позитиван глобални ефекат“.³⁵ На основу ових речи В. Путина може се закључити да је Русија након периода прилично неутралног става према проширењу ЕУ променила спољну политику како би поново успоставила јасну превласт на постсовјетском простору. Истовремено, кроз регионалне интеграције Русија настоји да ојача своју позицију на глобалном нивоу, надајући се да ће тако повећати свој утицај приликом сарадње са другим значајним државама и добити могућност да са Европском унијом и другим регионалним организацијама, сарађује на једнаким основама.³⁶

---

³³ „Выступление Первого Президента Казахстана – Елбасы Н. А. Назарбаева в Московском государственном университете имени М.В. Ломоносова, 29 марта 1994 года“, *25 Лет идеи Евразийской Интеграции Н.А. Назарбаева*, Нур-Султан 2019, стр. 12-20.

³⁴ Евроазијска економска унија се данас састоји од три члана некадашње Евроазијске царинске уније, Русије, Белорусије и Казахстана, као од Киргистана и Јерменије.

³⁵ „Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня“, *Известия*, 3 октября 2011, <https://iz.ru/news/502761#ixzz1s03GRcgw>, 29/07/2019.

³⁶ В. Путин је 2014. изјавио да евроазијски интеграциони пројекти ни на који начин не настоје да државе чланице одвоје од остатка света, већ да постоји спремност да се

Поред геополитичке позадине, ЕЕУ се заснива на специфичној дугорочној економској агенди која би требало да створи услове да њене државе чланице што боље користе унутар регионалне економске везе. Евроазијска економска унија функционише као међународно тело са сопственим правним субјективитетом. Имајући у виду да је ЕЕУ изграђена на основама Царинске уније и Јединственог економског простора, Уговор о њеном оснивању, између осталог, има за циљ да кодификује до тада несистематизовану правну основу.³⁷ Уговор о ЕЕУ је правни споразум који као технички документ, не укључује никакву свеобухватну идеологију или посебне вредности. Он би, како се наводи у Уговору, требало да створи одговарајуће услове за одрживи економски развој држава чланица у циљу побољшања животног стандарда грађана. Евроазијска економска унија тежи ка стварању јединственог унутрашњег тржишта, које би било подржано слободним кретањем људи, капитала, робе и услуга. Поред тога, како се наводи, ЕЕУ има за циљ да обезбеди свеобухватну модернизацију, сарадњу и конкурентност националних привреда на глобалном нивоу. Реализацији ових амбициозних циљева треба да допринесе усклађивање прописа којим би требало да се координишу економске политике, уклоне постојеће нецаринске трговинске баријере и смање разлике које постоје међу чланицама. Такође, Евроазијска економска унија успоставља и заједничку спољну тарифу на увоз и обједињује квалитет производа и друге стандарде.³⁸

Евроазијска економска унија има овлашћења која су јој додељена од стране држава чланица у складу са Уговором о оснивању. Овај уговор заснован је на принципу формалне једнакости свих држава чланица, које остају суверени и равноправни субјекти међународног права.³⁹ Дакле, постоји јасан напор да се убеди садашње и потенцијалне државе

размотре перспективе стварања зона слободне трговине како са појединачним државама, тако и са регионалним асоцијацијама, пре свега, са Европском унијом. „Conference of Russian ambassadors and permanent representatives“, President of Russia, July 1, 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46131>, 11/07/2019.

³⁷ Rilka Dragneva, Kataryna Wolczuk, „The Eurasian Economic Union: Deals, Rules and the Exercise of Power“, *Research Paper*, The Royal Institute of International Affairs, Chatham House, London, May 2017, p. 4.

³⁸ Main Objectives of the Union, Article 4, „Treaty on the Eurasian Economic Union“, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/kaz_e/WTACCKAZ85_LEG_1.pdf, 20/08/2019.

³⁹ Basic Principles of Functioning of the Union, Article 3, Ibidem.

чланице да је Еврозијска економска унија привлачна свим својим чланицама, а не да служи само руским интересима. Поред тога, он предвиђа да законодавство ЕЕУ обухвата сам Уговор, све међународне споразуме унутар ЕЕУ, споразуме Еврозијске економске уније са трећим странама, као и одлуке и прописе које доносе њена тела.⁴⁰

Институционални оквир ЕЕУ чине стална тела у којима су државе чланице једнако заступљене: Врховни Еврозијски економски савет, Еврозијски међувладин савет, Еврозијска економска комисија и Суд Еврозијске економске уније. председавање Врховним саветом, Међувладиним саветом и Комисијом је ротационо по редоследу руског алфавета, при чему једна држава чланица председава током једне календарске године.⁴¹ Сва тела доносе одлуке консензусом, осим Одбора Еврозијске економске комисије који може одлучивати и квалификованом већином. *Врховни Еврозијски економски савет* (Врховни Савет) је најважније тело ЕЕУ-а, које се састоји од шефова држава чланица и састаје се најмање једном годишње. Разматра кључна питања која се тичу ЕЕУ, дефинише стратегију, правце и перспективе интеграције и доноси одлуке у циљу реализације циљева Уније. Поред тога ово тело одобрава чланство у Одбору Комисије, распоређује одговорности међу члановима Одбора Комисије и укида њихова овлашћења. Поред тога, Врховни Савет именује председника Одбора Комисије и, по потреби, доноси одлуку о превременом престанку његових овлашћења, а усваја и правила о поступцима Комисије. Ово тело именује и судије Суда ЕЕУ. Такође, Врховни Савет одобрава и буџет, уредбе о буџету и извештај о буџету, и одређује проценат удела држава чланица у буџету Еврозијске економске уније. Поред тога, на иницијативу Међувладиног савета или Комисије, Врховни Савет разматра питања око којих консензус није постигнут, а може да затражи и мишљење Суда ЕЕУ. Ово тело одлучује и о редоследу пријема нових чланова ЕЕУ, као и о престанку чланства у ЕЕУ. Одлуке Врховног Савета се доносе консензусом и обавезујуће су за све државе⁴² *Еврозијски међувладин савет* састоји се од шефова држава чланица, који се састају најмање два пута годишње и имају годишње ротирајуће председавање. Ово тело има овлашћења у десет области, укључујући

---

⁴⁰ Law of the Union, Article 6, Ibidem.

⁴¹ Bodies of the Union, Article 8, Ibidem.

⁴² The Supreme Council, Article 10, Powers of the Supreme Council, Article 12, Decisions and Dispositions of the Supreme Council, Article 12, Ibidem.

спровођење и надзор над применом Уговора о ЕЕУ и одобрава нацрт буџета ЕЕУ. Резолуције Врховног Евроазијског економског савета и Евроазијског међувладиног савета спроводе државе чланице у складу са својим националним законодавством.⁴³ Стално извршно тело, *Евроазијска економска комисија*, је једини наднационални регулаторни форум у ЕЕУ. Седиште Комисије је у Москви, а она се састоји од Савета Комисије и Одбора Комисије.⁴⁴ Савет Комисије, који је његово главно тело, чине заменици шефова влада док Одбор Комисије, чине министри које предлажу државе чланице, а који имају обавезу да делују као неполитички представници.⁴⁵ Поред ова три тела која чине законодавну и извршну власт Евроазијске економске уније, постоји и *Суд Евроазијске економске уније* који је, као стално правосудно тело ЕЕУ, надлежан за решавање спорова између међународних уговора и уговора закључених у оквиру ЕЕУ, као и за поштовање и спровођење одлука донетих на нивоу Уније.⁴⁶

Дакле, Евроазијска економска унија је далеко амбициознији пројекат од ранијих руских интеграционих иницијатива на постсовјетском простору. Гледајући њене основне принципе, циљеве и институционални оквир, јасно је да је то организација која је, у великој мери, инспирисана Европском унијом. Међутим, и поред неких сличности ЕЕУ није упоредива са Европском унијом. Наиме, иако, по узору на Европску унију, ЕЕУ има Евроазијску економску комисију као извршно тело са седиштем у Москви, затим Врховни Евроазијски економски савет као политичко тело и Суд са седиштем у Минску, доношење одлука унутар ове организације одсликава административне системе њених држава чланица и чврсто је централизовано. Због тога одлуке које доносе тела на нижем нивоу увек могу да буду укинуге од стране надређеног тела, а одлуке о свим нерешеним и „осетљивим питањима“ резервисана су за највиши политички ниво.⁴⁷ Дакле, мало је

---

⁴³ Intergovernmental Council Article 14; Procedure of the Intergovernmental Council Article 15; Powers of the Intergovernmental Council Article 16; Decisions and Dispositions of the Intergovernmental Council Article 17; The Law of the EAEU Article 6, Ibidem.

⁴⁴ Commission, Article 18, Ibidem.

⁴⁵ Rilka Dragneva, Kataryna Wolczuk, „The Eurasian Economic Union: Deals, Rules and the Exercise of Power“, op. cit., p. 13.

⁴⁶ The Court of the Union Article 19, „Treaty on the Eurasian Economic Union“, op. cit.

⁴⁷ Tony van der Togt, Francesco S. Montesano, Iaroslav Kozak, „From Competition to Compatibility: Striking a Eurasian balance in EU-Russia relations“, *Clingendael Report*, October 2015, Clingendael Institute, The Hague, p. 21.

вероватно да ће ЕЕУ постати организација слична Европској унији, имајући у виду да њене чланице, укључујући Русију, нису спремне да пренесу значајнија овлашћења на наднационални ниво. Такође, постоје мишљења да организација, у којој доминирају ауторитарне државе, не може постићи много у погледу интеграције, јер уклањање унутрашњих баријера у трговини и кретању роба, људи и услуга обично захтева одређену отвореност, примену владавине права и економску либерализацију, што није у интересу ауторитарних влада.⁴⁸

7. КРИТИКЕ И УНУТРАШЊЕ СЛАБОСТИ ЕВРОАЗИЈСКЕ ЕКОНОМСКЕ УНИЈЕ

Иако је Евроазијска економска унија постигла значајан напредак у организацији и изградњи институција у поређењу са претходним интеграцијама на постсовјетском простору, постоје одређене унутрашње слабости које могу створити потешкоће у њеном даљем развоју. Ове слабости произилазе, пре свега, из специфичности постсовјетског простора и доминантног утицаја Русије која је Евроазијску економску унију изградила, пре свега, како би учврстила положај у државама на својој периферији и тако ојачала регионални и глобални утицај.

Једна од слабости Евроазијске економске уније произилази из чињенице да се њене државе чланице знатно разликују у погледу величине територије, броја становника и снага њихових привреда. Евроазијска економска унија концентрисана је око Русије која има много већу тежину у поређењу са другим постсовјетским државама, и то не само у политичком и нормативном смислу, већ и географски, демографски и економски посматрано. Дакле, Русија је доминантнија у свим областима, што указује на изузетно асиметричну природу ЕЕУ и отвара питања једнакости држава чланица, а самим тим и легитимности ове уније.⁴⁹

Друге државе чланице су забринуте због неписаног руског вођства над овим пројектом и страхују да ће, као најмоћнија и доминантна чланица, Русија имати од њега највише користи, стварати притисак или

---

⁴⁸ Jeronim Perović, „Russia’s Eurasian Strategy“, *Strategic Trends 2019, Key Developments in Global Affairs*, Jack Thompson, Oliver Thränert (editors), Center for Security Studies, ETH Zurich, 2019, p. 52.

⁴⁹ Ksenia Kirkham, „The formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?“, *op. cit.*, p. 112.

представљати претњу за остале државе чланице. Поред тога, лоше искуство из совјетског периода могло би изазвати одбијање према пројекту који Русија у великој мери контролише, и одвратити поједине државе од чланства у ЕЕУ.⁵⁰ Тако је након избијања украјинске кризе и руске анексије Крима, јасно да се не може очекивати да Украјина постане део Евроазијске економске уније. Украјина се, поред оснивача ЕЕУ – Русије, Казахстан и Белорусије, сматрала најпожељнијом чланицом Евроазијске економске уније. Наиме, са популацијом од преко 44 милиона људи, становништво Украјине би чинило четвртину укупног становништва ЕЕУ. Истовремено, са украјинским чланством Евроазијска економска унија укључила би преко 223 милиона људи што је, како се процењује, број становника који многи економисти сматрају неопходним за стварање регионалног интеграционог блока који би могао да буде независан играч у глобалној економији. Поред тога, Украјина је дуго времена била највећа економија на постсовјетском простору, одмах после Русије.⁵¹

Даљи ток интеграције ће у великој мери зависити од политичке воље Русије не само да поштује усвојена правила ЕЕУ-а, већ и да предводи регулаторну и институционалну модернизацију држава чланица. Међутим, након импресивног покретања ЕЕУ и раног успеха интеграције, уочљив је недостатак посвећености Русије томе да учини да она заиста ефикасно функционише.⁵² То је делом последица чињенице да је Руска Федерација данас приморана да решава унутрашње економске и политичке проблеме. Поред Русије, Казахстан је чланица са навише ентузијазма и посвећености ЕЕУ. Међутим, она снажно подржава идеју економске, али не и политичке интеграције, а при томе инсистира на принципима једнакости, суверенитета и узајамног поштовања чланица. Свој приступ заснива на економском прагматизму и верује да ЕЕУ може допринети њеном економском расту. Остале државе чланице имају своје разлоге за чланство или сарадњу унутар Евроазијске економске уније, али ни оне нису превише заинтересоване за стварање опсежне и дубоке регионалне интеграције.

---

⁵⁰ Golam Mostafa, Monowar Mahmood, „Eurasian Economic Union: Evolution, challenges and possible future directions“, *op. cit.*, p. 170.

⁵¹ „Ukraine between the EU and the EAEU. Quo vadis Kiev?“, <http://greater-europe.org/archives/3499>, 14/08/09.

⁵² Rilka Dragneva, Kataryna Wolczuk, „The Eurasian Economic Union: Deals, Rules and the Exercise of Power“, *op. cit.*, 1-25.

Тако је основни интерес Белорусије за улазак у ЕЕУ био да обезбеди редовну испоруку руских енергената по нижим ценама, повлашћени царински третман, преференцијалне зајмове и друге финансијске погодности. Један од кључних разлога због којих је Јерменија одлучила да се прикључи ЕЕУ био је тај што се ослања на помоћ Русије, која јој штити интересе у Нагорно-Карабаху и представља гарант њене безбедности у односу на Турску и Азербејџан, са којима има историјске и територијалне спорове. Такође, Јерменија је хтела да обезбеди стабилно снабдевање руском нафтом и гасом по нижим ценама. Киргистан се овој унији придружио због унутрашњих политичких и друштвено-економских проблема који су га учинили нестабилном и рањивом државом. Томе су допринеле етничке тензије и сукоби кланова и унутрашњих регионалних елита, као и брз развој унутрашњег и спољног радикализма и исламског фундаментализма.⁵³

Дакле, иако су неке од држава руског „блиског иностранства“ сада тесно повезане у оквиру ЕЕУ и других регионалних организација, оне се ипак не желе одрећи свог политичког суверенитета, а такође желе да виде јасну корист од повезивања са Русијом. Управо зато што се мотиви и циљеви осталих држава чланица разликују од руских, њихова посвећеност Евроазијској економској унији није уочљива. Штавише, оне често показују настојања да смање обавезе које проистичу из Уговора о ЕЕУ и повећају флексибилност у оквиру заједничког режима. Постоје мишљења да је, за сада, Евроазијска економска унија, пре свега, ограничена царинска унија, која је успела да усклади спољне царинске тарифе, укине унутрашњу царинску контролу и пренесе процес доношења одлука о тарифама на ниво Уније, као и да је мало вероватно да ће се успоставити виши нивои економске или политичке интеграције.⁵⁴ Иако је вероватно да ће се ЕЕУ суочити са препрекама током свог даљег развоја, неспорно је да ниједна друга мултилатерална организација створена на постсовјетском простору није постигла већи степен интеграције.

---

⁵³ Golam Mostafa, Monowar Mahmood, „Eurasian Economic Union: Evolution, challenges and possible future directions“, *op. cit.*, pp. 164-166.

⁵⁴ Alexander Libman, „Eurasian Economic Union: Between perception and reality“, *New Eastern Europe*, <http://neweasterneurope.eu/2018/01/09/8767/>, 16/08/09.

8. СПОЉНИ ИЗАЗОВИ: ИНТЕРЕСИ И УЛОГА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И КИНЕ У ДРЖАВАМА „БЛИСКОГ ИНОСТРАНСТВА“

Полазећи од оцене да ће XXI век бити век великих промена, ера у којој ће се формирати главне финансијске и економске, културне, цивилизацијске, војне и политичке области, Путин је 2013. изјавио да је интеграција са суседима апсолутни приоритет Русије. Евроазијска економска унија, како је истакао, није само скуп обострано корисних споразума већ „пројекат за одржавање идентитета нација на историјском евроазијском простору у новом веку и новом свету“. На крају је оценио да је „Евроазијска интеграција шанса да постсовјетски простор постане независно средиште глобалног развоја, а не да остане на периферији Европе и Азије“.⁵⁵ У том контексту се развој Евроазијске економске уније може посматрати као настојање Русије да спречи бивше совјетске републике да се економски и политички интегришу и повежу са Европском унијом, али и да се ослаби растући економски утицај Кине у региону. Према томе, Евроазијска економска унија може се посматрати као својеврсна алтернатива коју Руска Федерација настоји да понуди државама „блиског иностранства“ како би одговорила на програм Источног партнерства ЕУ и на кинеску иницијативу „Појас и пут“, тј. као још једно средство у руским напорима да ојача своју позицију у све конкурентнијем међународном окружењу.

Када је реч о Европској унији, Руска Федерација је посматра као геополитичког ривала у постсовјетском простору. То је постало очигледно још 2000. године када је Русија у Средњорочној стратегији развоја односа са ЕУ јасно навела да има посебне интересе, као што су односи са ЗНД, које би Унија требало да поштује, уздржавајући се од свега што би могло да буде супротно њеним интересима у тој заједници и региону.⁵⁶ Русију је додатно забринуло Источно партнерство које је Европска унија покренула као инструмент за сарадњу са својим суседима на истоку Европе и јужном Кавказу.⁵⁷ Споразуми о

---

⁵⁵ „Putin at Meeting of the Valdai International Discussion Club“ [partial transcript], <https://russialist.org/transcript-putin-at-meeting-of-the-valdai-international-discussion-club-partial-transcript/>, 14/08/09.

⁵⁶ „Стратегија развития отношений Российской Федерации с Европейским Союзом на среднесрочную перспективу (2000–2010 годы)“, *Современная Европа*, №1, Москва, 2000.

⁵⁷ Видети више у: Ana Jovic-Lazic and Marko Nikolic, „The Eastern Partnership as Regional Framework for EU Cooperation with Ukraine, Moldova, Belarus, Georgia, Armenia and

придруживању са ЕУ, чије је потписивање овај инструмент предвидео, постали су опасност да државе „блиског иностранства“ на крају усвоје норме и стандарде ЕУ, што би умањило утицај на Руске Федерације на њих.⁵⁸ Путин је предложио успостављање области слободне трговине између Европске уније и евроазијског блока којим доминира Русија. Међутим, и пре кризе у Украјини, Евроазијска економска унија и њени претходници су или били у великој мери игнорисани на Западу, или су са сумњом посматрани као део руске носталгије за СССР-ом и као њени нови нео-империјалистички пројекти.⁵⁹ У том контексту, Евроазијска економска унија може се тумачити као конкурентна иницијатива која би требало да спречи или ограничи економску и политичку интеграцију ЕУ и држава постсовјетског простора. ЕЕУ на тај начин постаје средство преко којег се Русија укључује у својеврсно „нормативно ривалство“ са ЕУ у „заједничком суседству“.⁶⁰ Такође, ЕЕУ представља и значајан политички изазов за Европску унију, јер је основана у време када се све чешће преиспитује Источно партнерство, а повремено и критикује као немоћна и стратешки наивна стратегија Уније.⁶¹ Ривалству доприноси и став ЕУ, који је посебно постао изражен након украјинске кризе, којим се тврди да ће она стајати уједињена у залагању за право сваке земље да слободно бира своју будућност, чиме је јасно одбацила захтев Руске Федерације за „сфером привилегованих интереса“ на постсовјетском простору. Поред тога, у одељку о Русији, Глобална стратегија ЕУ наглашава намеру Уније да „повећа отпорност источних суседа и подржи њихово право да слободно одређују свој приступ према ЕУ“. Отпорност је у Стратегији дефинисана као „способност државе и друштва да се реформишу, тако да могу да

Azerbaijan“, *LiCCOSEC* vol. 17, *On borders: comparative analyses from Southeast Europe and East Asia*, 2011, Research Institute for World Languages, Osaka University, Japan, pp. 45-55.

⁵⁸ Видети више у: Ana Jović-Lazić, „Politika Evropske unije prema susednim zemljama“, *Međunarodna politika*, 2006, Vol. LVI-LVII, br. 120-1121, str. 30-37, Ана Јовић-Лазич, „Источно партнерство Европске уније“, *Европско законодавство*, 2009, волумен: VIII, број часописа: 29/30, стр. 137-144,

⁵⁹ Tony van der Togt, Francesco S. Montesano, Iaroslav Kozak, „From Competition to Compatibility: Striking a Eurasian balance in EU-Russia relations“, *op. cit.*, p. 7.

⁶⁰ Rilka Dragneva and Kataryna Wolczuk, „Russia, the Eurasian Customs Union and the EU: Cooperation, Stagnation or Rivalry?“ *op. cit.*, p. 9.

⁶¹ Видети више у: *The Eastern Partnership a decade on: Looking back, thinking ahead*, edited by: Stanislav Secieru and Sinikukka Saari, European Union Institute for Security Studies, 2019.

издрже и да се опораве од унутрашњих и спољних криза“.⁶² Постоје ставови да су личност Владимира Путина и његова визија редефинисања величине Русије, покретањем сопственог пројекта регионалне интеграције, допринели обликовању данашње руско-европске кризе и сукобу у „заједничком суседству“.⁶³

Са повећањем кинеских инвестиционих пројеката, како у централној Азији, тако и у источној Европи, Евроазијска економска унија такође се може посматрати као средство којим Русија настоји да ограничи утицај Кине у свом „блиском иностранству“.⁶⁴ Због сличних циљева ЕЕУ и иницијативе „Појас и пут“ који су усмерени на економску сарадњу и интеграцију, постоји одређени потенцијал за њихову конкуренцију, посебно у централној Азији. Међутим, упркос поменутим сличностима, постоје мишљења да се оне не могу сматрати конкурентним или међусобно искључивим иницијативама, јер се циљеви и методе њихове примене разликују.⁶⁵ Поред тога, они одражавају различите спољнополитичке циљеве, као и безбедносне изазове на којима се заснивају националне иницијативе и стратегије Русије и Кине у постсовјетском простору.⁶⁶ Русија, пре свега, настоји да очува политички поредак наслеђен од Совјетског Савеза одржавањем некадашњих република како политички, тако и економски зависним, а при томе се није устручавала да користи различита средства да би спречила ове државе да се развијају у правцу који није у њеном интересу. Кина је много неутралнија према националним политичким кретањима у другим државама све док штити своје финансијске интересе у региону

---

⁶² „Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy“, The European Union, June 2016, <https://euagenda.eu/upload/publications/untitled-8164-ea.pdf>, pp. 23-25 and p. 33, 10/08/2019.

⁶³ Vsevolod Samokhvalov, „Russia and its shared neighbourhoods: a comparative analysis of Russia-EU and Russia-China relations in the EU’s Eastern neighbourhood and Central Asia“, *Contemporary Politics*, 24:1, 2018, p. 32.

⁶⁴ Fauke Deceuninck, *The European Union & the Eurasian Economic Union: competing regionalisms towards the neighbourhood? Ukraine being sandwiched between two blocs*, Institute for European Studies Institute for European Studies, Université catholique de Louvain Université Saint-Louis – Bruxelles, p. 15.

⁶⁵ Timofey Bordachev, Andrei Skriba, Anastasiia Kazakova, „Institutions for a Peaceful Eurasia“, op. cit., p. 24.

⁶⁶ Laura Wegter, *Where the unstoppable force meets the immovable object: Understanding the Sino-Russian relationship through the lens of China’s SREB and Russia’s EEU*, 2018-08-30, Master thesis, Leiden University.

и одржава стабилност у својој западној провинцији Синђанг.⁶⁷ Интересантно је да се Русија, кључна чланица ЕЕУ-а, такође „окренула“ Кини, посебно након украјинске кризе и економских санкција Запада.⁶⁸ Сматра се да су личне карактеристике кинеског председника Си Ђинпинга, који је подстицао блиске односе са Путином, спречиле било какав сукоб између Русије и Кине.⁶⁹ Тако су маја 2015. године лидери Русије и Кине усвојили заједничку изјаву о сарадњи у циљу координације напретка Евроазијске економске уније и иницијативе „Појас и пут“.⁷⁰ Поред тога, док европски и руски економски односи трпе због узајамних санкција, трговина између ЕЕУ и Кине значајно је порасла. Такође, имајући у виду да су САД и Кина у трговинском рату, економска сарадња и трговина у ширем евроазијском и азијско-пацифичком региону вероватно ће наставити да расту.⁷¹ Потписан је низ уговора између ЕЕУ и Кине, а један од важнијих је Споразум о сарадњи у области економске и трговинске сарадње из маја 2018. године. У његовој преамбули наводе се дугогодишњи односи и снажна финансијска и трговинска повезаност чланица ЕЕУ и Кине, као и спремности да се створе окружење и услови за развој међусобних трговинских веза и унапређење економске сарадње. Даље се наглашава значај економске интеграције у азијско-пацифичком и евроазијском подручју, као и важност повезивања ЕЕУ и иницијативе „Појас и пут“ као начина за успостављање снажних и стабилних трговинских веза у региону.⁷² На овај

---

⁶⁷ Rainer Schweickert, Inna Melnykovska, Hedwig Plamper, „External Drivers of Institutional Change in Central Asia – Regional Integration Schemes and the Role of Russia and China“, *Kiel Working Paper*, No. 1763 | March 2012, p. 4.

⁶⁸ Видети више у: Ivona Ladevac, „Strateško partnerstvo Rusije i Kine“, *Međunarodni problemi*, Vol. LXVII br. 2-3, str. 239-250.

⁶⁹ Vsevolod Samokhvalov, „Russia and its shared neighbourhoods: a comparative analysis of Russia-EU and Russia-China relations in the EU’s Eastern neighbourhood and Central Asia“, *op. cit.*, p. 32.

⁷⁰ „Совместное заявление Российской Федерации и Китайской Народной Республики о сотрудничестве по сопряжению строительства Евразийского экономического союза и Экономического пояса Шелкового пути“, 8 мая 2015 года, <http://kremlin.ru/supplement/4971>, 18/09/2019.

⁷¹ О трговинском рату САД и Кине видети више у: Ana Jović-Lazić, „Kontroverze politike SAD prema Kini u Trampovoj eri“, *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, Vladimir Trapara i Aleksandar Jazić (prir.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019, str. 149-156.

⁷² „Соглашение о торгово-экономическом сотрудничестве между Евразийским экономическим союзом и его государствами-членами, с одной стороны, и Китайской

начин Русија и Кина показују јасну спремност да се, упркос природном ривалству, прилагоде међусобним интересима у региону.

Међутим, Москва је ипак под својеврсним притиском кинеске иницијативе „Појас и пут“. Због тога Русија повлачи потезе којим жели да поручи да је и даље водећа сила која покреће интеграционе процесе у региону. Тако је на пленарном заседању Међународног економског форума у Санкт Петербургу, одржаном јуна 2016. године, Путин предложио успостављање Великог евроазијског партнерства. Оно би, поред Евроазијске економске уније, укључивало Кину, Индију, Пакистан, Иран, остале чланице ЗНД-а и друге заинтересоване државе и организације.⁷³ Иако Кина можда није директна претња ЕЕУ, снажним економским продором већ је постала најважнији трговински и инвестициони партнер у региону, што временом свако може оспорити симболичку доминацију Русије на постсовјетском простору и усмерити пажњу садашњих и потенцијалних држава чланица ЕЕУ на Кину, уместо на интеграциони процес на челу са Русијом.

9. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Распад Совјетског Савеза покренуо је велике геополитичке промене, док се Руска Федерација нашао у изузетно тешком и сложенем положају. Русија је била економски слаба, усмерена на зближавање са Западом и ширење трговинских и економских веза са Европом. Међутим, односи Русије и Запада прошли су кроз бројне промене, а често су били веома нестабилни. Временом је Русија политички, али и економски ојачала захваљујући приходима од продаје енергената у иностранству. Имајући у виду да је располагала са више ресурса, Русија је почела да ради на томе да поново стекне међународни углед и поштовање. Тако је након година стагнације, Русија почела да води активну и прагматичну политику на постсовјетском простору. У том контексту би требало посматрати њену улогу у повезивању држава постсовјетског простора, која је временом довела до оснивања Евроазијске економске уније. Према речима Путина,

---

Народной Республикой, с другой стороны”, <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/dotp/Pages/Соглашение-с-Китаем.aspx>, 08/08/2019.

⁷³ „Пленарное заседание Петербургского международного экономического форума“, Владимир Путин выступил на пленарном заседании Петербургского международного экономического форума, 17 июня 2016 года, Санкт-Петербург, <http://kremlin.ru/events/president/news/52178>, 15/08/2019.

циљ Русије је да успостави Евроазијску унију способну да постане један од полова у будућем мултиполарном поретку. Иако је изгубила улогу глобалне суперсиле Русија је, због своје величине, географског положаја, укупних капацитета и војних и других потенцијала, остала кључни чинилац у области стабилности и безбедности у региону који тежи да буде својеврсна спона између Европе и Азије.

Међутим, иако имају заједничку совјетску историју и велике могућности за интеграцију у различитим областима, односе међу државама „блиског иностранства“ одувек је пратило узajамно неповерење. Захваљујући огромним политичким, економским и културним асиметријама Русије и држава у окружењу, она и даље има значајне могућности да оствари своје спољнополитичке циљеве и интересе на постсовјетском простору. Као што су, између осталог, показали петодневни рат у Грузији и украјинска криза, цена коју би државе „блиског иностранства“ могле да плате уколико „окрену леђа“ Русији могла би бити веома висока.

Због недостатка посвећености држава чланица постоји опасност да ће Евроазијска економска унија и даље заостајати за прокламованим циљевима, што ће је временом учинити неефикасном организацијом. Ипак, Евроазијска економска унија се не може лако отписати, јер постоји јасан интерес Русије да она опстане због њеног значаја како за регионалну, тако и за глобалну агенду земље. Економско слабење Русије, као најважније чланице Евроазијске економске уније, свакако ће се негативно одразити на даљи развој организације, онемогућавајући је да достигне глобални статус коме се надала.

ЛИТЕРАТУРА

- Bordachev, Timofey, Skriba, Andrei, Kazakova, Anastasiia, „Institutions for a Peaceful Eurasia“, *International Organisations Research Journal*, Volume 11, Number 2, 2016, pp. 24-39(16).
- Deceuninck, Fauke, *The European Union & the Eurasian Economic Union: competing regionalisms towards the neighbourhood? Ukraine being sandwiched between two blocs*, Institute for European Studies Institute for European Studies, Université catholique de Louvain Université Saint-Louis – Bruxelles, p. 15.
- Donchenko, Nataliia, „The Variation in Russia’s Foreign Policy in Near Abroad After the Disintegration of the USSR“, CUNY Academic Works, New York, 2017, pp. 40-49.

- Dragneva, Rilka, Kataryna Wolczuk, „The Eurasian Economic Union: Deals, Rules and the Exercise of Power“, *Research Paper*, The Royal Institute of International Affairs, Chatham House, London, May 2017.
- Götz, Elias, „Putin, the State, and War: The Causes of Russia’s Near Abroad Assertion Revisited“, *International Studies Review*, No. 19, 2017, p. 228.
- Jonavicius, Laurynas, Laure Delcour, Rilka Dragneva and Kataryna Wolczuk, „Russian Interests, Strategies, and Instruments in the Common Neighbourhood“, *EU-STRAT Working Paper*, No. 16, March 2019, Berlin, <http://eu-strat.eu/wp-content/uploads/2019/03/EU-STRAT-Working-Paper-No.-16.pdf>.
- Jović-Lazić, Ana and Ivona Lađevac, „Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World“, *Social and economic problems and challenges in the contemporary world*, Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds.), Doshisha University, Japan and Institute of International Politics and Economics, Belgrade, pp. 112-141.
- Jovic-Lazic, Ana and Marko Nikolic, „The Eastern Partnership as Regional Framework for EU Cooperation with Ukraine, Moldova, Belarus, Georgia, Armenia and Azerbaijan“, *LiCCOSEC vol. 17, On borders: comparative analyses from Southeast Europe and East Asia*, 2011, Research Institute for World Languages, Osaka University, Japan, pp. 45-55.
- Jović-Lazić, Ana, „Relations between Russia and Georgia and conflicts in South Caucasus“, *Neighbour and Neighbourhood*, Daisake Furuya and Ryoji Momose (eds.), Research Institute for World Languages (RIWL), Osaka University, Japan, 2010, pp. 181-194.
- Jović-Lazić, Ana, „Kontroverze politike SAD prema Kini u Trampovoj eri“, *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, Vladimir Trapara i Aleksandar Jazić (prir.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019, str. 149-156.
- Jović-Lazić, Ana, „Politika Evropske unije prema susednim zemljama“, *Međunarodna politika*, 2006, Vol. LVI-LVII, br. 120-1121, str. 30-37, Ана Јовић-Лазич, „Источно партнерство Европске уније“, *Европско законодавство*, 2009, волумен: VIII, број часописа: 29/30, стр. 137-144.
- Jović-Lazić, Ana, „Rusija i Belorusija – od saveza do savezne države“, *Međudržavni forumi za saradnju u Evropi: uporedni modeli*, Dragan Đukanović (prir.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2007, str. 68-97.

- Kaczmarek, Marcin, „Two Ways of Influence-building: The Eurasian Economic Union and the One Belt, One Road Initiative“, *Europe-Asia Studies*, Vol. 69, Issue 7, 2017, pp. 1027-1046.
- Kirkham, Ksenia, „The formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?“, *Journal of Eurasian Studies*, No. 7, 2016;
- Lađevac, Ivona, „Strateško partnerstvo Rusije i Kine“, *Međunarodni problemi*, Vol. LXVII br. 2-3, str. 239-250.
- Li, Yongquan, „The greater Eurasian partnership and the Belt and Road Initiative: Can the two be linked?“, *Journal of Eurasian Studies*, No. 9, 2018, pp. 94-99.
- Libman, Alexander, „Eurasian Economic Union: Between perception and reality“, *New Eastern Europe*, <http://neweasterneurope.eu/2018/01/09/8767/>, 16/08/09.
- Mostafa, Golam, Monowar Mahmood, „Eurasian Economic Union: Evolution, challenges and possible future directions“, *Journal of Eurasian Studies*, No. 9, 2018, p. 170.
- Perović, Jeronim, „Russia’s Eurasian Strategy“, *Strategic Trends 2019, Key Developments in Global Affairs*, Jack Thompson, Oliver Thränert (editors), Center for Security Studies, ETH Zurich, 2019, pp. 45-46.
- Popescu, Nicu, „Eurasian Union: The Real, the Imaginary and the Likely“, *Chaillot Paper*, No. 132, 2014.
- Pynnöniemi, Katri, „Russia’s National Security Strategy: Analysis of Conceptual Evolution“, *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 31, No. 2, 2018, p. 240.
- Samokhvalov, Vsevolod, „Russia and its shared neighbourhoods: a comparative analysis of Russia-EU and Russia-China relations in the EU’s Eastern neighbourhood and Central Asia“, *Contemporary Politics*, 24:1, 2018, p. 32.
- Schweickert, Rainer Inna Melnykovska, Hedwig Plamper, „External Drivers of Institutional Change in Central Asia – Regional Integration Schemes and the Role of Russia and China“, *Kiel Working Paper*, No. 1763 | March 2012, p. 4.
- Secrieru, Stanislav and Sinikukka Saari (eds), *The Eastern Partnership a decade on: Looking back, thinking ahead*, European Union Institute for Security Studies, 2019.

- Skriba, Andrei, „Russian Strategy towards the Post-Soviet Space in Europe: Searching for Balance between Economy, Security, and Great Power Attractiveness“, *Strategic Analysis*, Vol. 40, 2016, Issue 6: Russia in Global Affairs, pp. 604-618.
- Svarin, David, „The construction of ‘geopolitical spaces’ in Russian foreign policy discourse before and after the Ukraine crisis“, *Journal of Eurasian Studies*, Vol 7, Issue 2, 2016;
- Togt, Tony van der, Francesco S. Montesano, Iaroslav Kozak, „From Competition to Compatibility: Striking a Eurasian balance in EU-Russia relations“, *Clingendael Report*, October 2015, Clingendael Institute, The Hague, pp. 2-21.
- Wegter, Laura, *Where the unstoppable force meets the immovable object: Understanding the Sino-Russian relationship through the lens of China’s SREB and Russia’s EEU*, 2018-08-30, Master thesis, Leiden University.
- Јовић-Лазич, Ана, *Односи између Европске уније и Руске Федерације: крај XX и почетак XXI века*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2015, стр. 216-217.
- Путин, В., „Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня“, *Известия*, 3 октября 2011, <https://iz.ru/news/502761#ixzz1s03GRcgw>, 29/07/2019.
- Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*, Eurasian Economic Commission, Library of Eurasian Integration, Moscow, [eurasiancommission.org/ru/Documents/Брошюра%20Цифры%20и%20факты%20и%20\(Англ\).pdf](http://eurasiancommission.org/ru/Documents/Брошюра%20Цифры%20и%20факты%20и%20(Англ).pdf), 09/07/2019.
- „Charter of the Commonwealth of Independent States (with declaration and decisions)“, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201819/volume-1819-I-31139-English.pdf>, 17/08/2019.
- „Conference of Russian ambassadors and permanent representatives“, President of Russia, July 1, 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46131>, 11/07/2019.
- „Foreign Policy Concept of the Russian Federation, approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016, 1 December 2016“, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248, 17/08/2019.
- „Foreign Policy Concept of the Russian Federation, approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016“, op. cit.

- „Putin at Meeting of the Valdai International Discussion Club“ [partial transcript], <https://russialist.org/transcript-putin-at-meeting-of-the-valdai-international-discussion-club-partial-transcript/>, 14/08/09.
- „Russia’s national security strategy and military doctrine and their implications for the EU“, January 2017, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/578016/EXPO_IDA%282017%29578016_EN.pdf, 14/07/2019.
- „Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy“, The European Union, June 2016, <https://euagenda.eu/upload/publications/untitled-8164-ea.pdf>, pp. 23-25 and p. 33, 10/08/2019.
- „Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, February 10, 2007“, Munich, President of Russia, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>, 14/09/2019.
- „The Alma -Ata Declaration, signed by eleven heads of state on December 21, 1991“, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/3825~v~Declaration_d_Alma-Ata.pdf, p. 1.
- „Treaty on the Eurasian Economic Union“, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/kaz_e/WTACCKAZ85_LEG_1.pdf, 20/08/2019,
- „Ukraine between the EU and the EAEU. Quo vadis Kiev?“, <http://greater-europe.org/archives/3499>, 14/08/09.
- „Пленарное заседание Петербургского международного экономического форума“, Владимир Путин выступил на пленарном заседании Петербургского международного экономического форума, 17 июня 2016 года, Санкт-Петербург, <http://kremlin.ru/events/president/news/52178>, 15/08/2019.
- „Совместное заявление Российской Федерации и Китайской Народной Республики о сотрудничестве по сопряжению строительства Евразийского экономического союза и Экономического пояса Шелкового пути“, 8 мая 2015 года, <http://kremlin.ru/supplement/4971>, 18/09/2019.
- „Соглашение о торгово-экономическом сотрудничестве между Евразийским экономическим союзом и его государствами-членами, с одной стороны, и Китайской Народной Республикой, с другой стороны“, <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/dotp/Pages/Соглашение-с-Китаем.aspx>, 08/08/2019.
- „Стратегия национальной безопасности Российской Федерации, Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 31

декабря 2015 г. N 683, Указ Президента РФ от 31.12.2015, N 683“, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_191669/, 17/08/2019.

„Стратегия развития отношений Российской Федерации с Европейским Союзом на среднесрочную перспективу (2000–2010 годы)“, *Современная Европа*, №1, Москва, 2000.

„В Бухаресте прошла пресс-конференция по итогам заседания Россия–НАТО“, 4 апреля 2008, https://www.1tv.ru/news/2008-04-04/193387-v_buhareste_proshla_press_konferentsiya_po_itogam_zasedaniya_rossiya_nato, 10/07/2019.

„Выступление Первого Президента Казахстана – Елбасы Н. А. Назарбаева в Московском государственном университете имени М.В. Ломоносова, 29 марта 1994 года“, *25 Лет идеи Евразийской Интеграции Н. А. Назарбаева*, Нур-Султан 2019, стр. 12-20.

„Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня“, *Известия*, 3 октября 2011, <https://iz.ru/news/502761#ixzz1s03GRcgw>, 29/07/2019.

„Послание Федеральному Собранию Российской Федерации“, 25 апреля 2005 года, Москва, Кремль, <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>.

„Путин: Кто не жалеет о распаде СССР, у того нет сердца“, 16.12.2010, *Аргументы и Факты*, <https://aif.ru/politics/world/251189>, 07/07/2019.

„Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года“, Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. № 537, <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>, 05/07/2019.

Ana Jović-Lazić and Ivona Lađevac

**“NEAR ABROAD” IN THE INTEGRATION INITIATIVES
OF THE RUSSIAN FEDERATION: THE CASE OF THE EURASIAN
ECONOMIC UNION**

Summary: The post-Soviet space belongs to the sphere of traditional and vital interests of Russia. Maintaining influence in the states created after the collapse of the USSR is one of the main foreign policy priorities of the Russian Federation. This is the reason why this country has launched a number of integration initiatives in its “near abroad”. However, these initiatives have not achieved significant success and largely remained a set of declarative principles and goals. The reasons for their failure include fears of Russian domination and control, as well as strained relations between the member states. The latest in a series of attempts to connect Russia with the “near abroad” countries is the Eurasian Economic Union, which was established in 2015 to achieve greater prosperity for the region by establishing closer economic cooperation and integration of the member states. The paper analyzes the development, concept and basic principles as well as the current results of the Eurasian Economic Union. The EEU, unlike its previous attempts at integration, has made some progress. However, questions have been raised to what extent it will be a more successful project, whether it will succeed in achieving its goals, which are the biggest challenges along the way and what are its prospects. The internal weaknesses of this initiative were pointed out in the context of the impact of Russia's interests in the region, the current situation in the member states, the disproportionality of their economic and political strength, as well as the general mutual distrust that has been intensified by the Ukrainian crisis. External challenges to the further development of the EEU, such as the impact of sanctions imposed by the West on Russia due to the annexation of Crimea, the place and role of other initiatives in the region, such as the EU Eastern Partnership and China's Belt and Road Initiative, were also considered.

Key words: Russian Federation, “near abroad”, post-Soviet space, regional integrations, Eurasian Economic Union, Kazakhstan, Belarus, Armenia, Kyrgyzstan, European Union, China.